

Geandewei

KERKBLAD

Jaargang 30 - nummer 2
vrijdag 27 januari 2023
editie Dokkum e.o.

Protestantse
Kerk

Het gaat écht om het kruis

Maak me niet arm,
maar ook niet rijk

Lichtgaven

Geloofsgetuige
Lesslie Newbigin

Column Robert Colijn

Stil maar, Wacht maar

Elke maand komen er mensen uit veel verschillende kerken naar de 'Wachten op God'-avonden in Garyp. Ook veel mensen uit de Protestantse Kerk zijn hier

te vinden. Het zijn avonden waar op een laagdrempelige manier God wordt gezocht. Niet met uitbundige Opwekkingliedjes of op een manier die sommige mensen als vervelend kunnen ervaren. Nee, op een relaxte manier, met mooie muziek en met een verlangen om God te ontmoeten.

Ik merk dat we in onze traditie dit soms lastig vinden. Gewoon stil worden voor God en verwachtend op Hem wachten. We hebben toch wel wat beters te doen? We kunnen toch niet maar een beetje gaan zitten en wachten? Want dan gebeurt er niets. De Bijbel heeft het toch over bidden en werken? Dit zijn zo'n beetje de standaardopmerkingen die ik krijg als ik het heb over een gebedsleven van stil worden voor God, verwachtend wachten en leren luisteren naar Zijn stem.

Door de jaren heen heb ik ook standaardantwoorden ontwikkeld voor als deze argumenten weer op tafel komen. We hebben, denk ik, niet veel beters te doen. Als Maria, die alleen maar aan de voeten van Jezus zit, wordt geprezen voor deze houding, dan moet dit ons aan het denken zetten. Als je te veel bidt gebeurt er niets? Volgens is dat een behoorlijke overschatting van ons kunnen. Als God het huis niet bouwt, tevergeefs zwoegen wij. Het is ook een enorme onderschatting van hoe God door ons gebed wil en kan werken. En dat laatste argument, wat ik het meest hoor, is al helemaal niet staande te houden. De Bijbel zegt niet 'bidden en werken', dat is een kopje dat door mensen later erbij is bedacht. Maar stel dat het wél in de Bijbel zou staan, zou het dan niet eerlijk zijn om die twee eerlijk te verdelen? Werken 50 procent en bidden 50 procent. Dan zouden we meer recht van spreken hebben. Want als we eerlijk zijn is het nu 99 tegen 1 procent... Als we leren stil te worden en te wachten op God, dan zou het wel eens kunnen zijn dat we Hem beter leren kennen. Dan zou het wel eens kunnen zijn dat meer en meer onder de indruk raken van wie Jezus is. Als we God de ruimte geven om (vergeef me de woorden) 'Zijn ding te doen' dan zouden we wel eens meer kunnen ontdekken hoe God naar ons kijkt en wat Hij voor ons in petto heeft. Stil maar, wacht maar... Het gaat vaak zo tegen onze natuur in, maar het zou zomaar kunnen zijn dat we er een goudmijn mee aanboren.

kerkoverstag.nl/activiteiten/wachten-op-god

Meditatie Armoede

'Maak me niet arm, maar ook niet rijk, voed me slechts met wat ik nodig heb. Want als ik rijk zou zijn, zou ik u wellicht verloochenen, zou ik kunnen zeggen: 'Wie is de HEER?' En als ik arm zou zijn, zou ik stelen en de naam van mijn God te schande maken.'

Spreuken 30:8-9

door ds. René de Reuver

'Maak me niet arm', bidt Agur tot God. Hij vraagt dit niet omdat hij rijk wil worden, maar omdat hij weet dat armoede de kwaliteit van zijn leven bedreigt. Als ik verarm, zou ik zomaar kunnen gaan stelen, belijdt hij. Overigens merkt hij ook op dat rijkdom net zo goed bedreigend zou zijn: hij zou leven alsof God niet bestaat en zou God daardoor verloochenen. Daarom bidt hij ook of God hem niet rijk wil maken. 'Voed me slechts met wat ik nodig heb', zo bidt hij. Stelt Agur hiermee niet een heel terechte norm voor de kwaliteit van ons leven?

Kwaliteit van leven

Armoede beperkt de kwaliteit van leven. Het gaat hierbij namelijk niet alleen om een tekort aan geld. Armoede is bepalend voor het hele leven van mensen. Mensen die te maken hebben met structurele armoede leven gemiddeld korter dan mensen die hier geen last van hebben. Zij hebben geen geld om deel te nemen aan maatschappelijke activiteiten en raken daardoor vaak in een sociaal isolement.

De groep mensen die nauwelijks nog kan rondkomen, wordt steeds groter. Dit komt doordat de ene crisis de andere oproept. De oorlog in Oekraïne heeft wereldwijd enorme gevolgen. De energieprijzen rijzen de pan uit. De inflatie is ongekend. Dit raakt vooral de meest kwetsbaren in onze samenleving. Eén op de tien Nederlandse kinderen groeit op in armoede. Het is pijnlijk dat de alarmbellen pas echt zijn gaan rinkelen toen bleek dat zelfs mensen met een modaal inkomen in de financiële problemen dreigen te raken.

Gelukkig onderkent de overheid de nood. Voor het eerst is er een minister voor Armoedebeleid. Het regeringsbeleid richt zich op halvering van het aantal kinderen in armoede in 2025 en een halvering van armoede en problematische schulden in 2030 ten opzichte van 2022. Recent is het minimumloon met 10 procent verhoogd en is er een prijsplafond afgesproken voor de energieprijzen. Zijn deze (tijdelijke?) maatregelen voldoende om het monster van de armoede te temmen? Helaas lijkt het er op dit moment nog niet op. Integendeel.

Niet weggijken

'Maak me niet te arm', bidt Agur. Zouden wij dit ook niet vaker moeten bidden? Als kerken lossen wij het probleem van armoede niet op. Maar armoede is ook geen noodlot waar we niets aan kunnen doen omdat het nu eenmaal van alle tijden is en sommige mensen helaas treft. Agurs gebed spoort ons aan om niet weg te kijken. Wat kunnen wij concreet betekenen?

- Net als Agur kunnen we bidden tot God of Hij ons allen wil bewaren voor armoede, juist omdat dit bedreigend is voor de kwaliteit van het leven dat Hij ons heeft geschonken.

- We kunnen de overheid oproepen om de wijze woorden van Agur in acht te nemen, dus om beleid te voeren waardoor niemand arm noch rijk wordt.

- Wanneer we gerechtigheid willen bevorderen, kunnen we dit doen door oog te hebben voor armoede, problemen te benoemen en hier aandacht voor te vragen. Wanneer we mensen in armoede koppelen aan beleidsmakers, kunnen die hun verhaal horen en er in het beleid rekening mee houden.

- Door een naaste te zijn, tonen we ons solidair met mensen in armoede. Dit gebeurt wanneer we hun verhalen horen, geduld met hen hebben en hen vooral zien als naasten die, net als ieder ander, hunkeren naar kwaliteit van leven. Dit vraagt van elk mens, niet alleen voor geloofsgenoten, openheid, wederzijds vertrouwen, moed om het vol te houden en hoop.

- We kunnen barmhartigheid tonen die armoede vermindert of verzacht, bijvoorbeeld door SchuldHulpMaatje te worden of door maaltijden te organiseren.

Niet onberoerd

Armoede stelt de vraag naar de kwaliteit van leven. De wijze Agur wist het al: armoede én rijkdom bedreigen het goede leven waar het God, de Schepper van elk leven, om te doen is. Wie het gebed van Agur bidt, kan niet onberoerd blijven bij het zien van de armoede van velen. 'Maak me niet arm', dat eeuwenoude gebed motiveert ons om de destructieve macht van armoede te bestrijden.

ds. René de Reuver is scriba van de
generale synode van de Protestantse Kerk

Leesrooster

Week 5, 29 januari t/m 4 februari	
zondag	Psalm 37:1-11
maandag	Psalm 37:12-24
dinsdag	Psalm 37:25-40
woensdag	Spreuken 20:1-10
donderdag	Spreuken 20:11-20
vrijdag	Spreuken 20:21-30
zaterdag	1 Korintiërs 1:18-31

Week 6, 5 t/m 11 februari	
zondag	1 Korintiërs 2:1-9
maandag	1 Korintiërs 2:10-16
dinsdag	Spreuken 21:1-11
woensdag	Spreuken 21:12-21
donderdag	Spreuken 21:22-31
vrijdag	Matteüs 5:1-10
zaterdag	Matteüs 5:11-20

Actueel

Tussen Kerst en Pasen

Als u deze *Geandewei* in de bus krijgt, bent u waarschijnlijk blij dat het opruimen van alle feestelijkheden achter de rug is. De kerstboom is al lang weg en inmiddels zullen ook de meeste kerststerren wel hun bloeitijd hebben gehad. We kijken uit naar het voorjaar. Vanaf begin maart mogen we in de kerk ook weer bezig zijn met de Veertigdagentijd op weg naar Pasen. Zo wordt het jaar althans liturgisch geduid in de kerk.

door Nelleke Berntsen

Maar ik ben – nogal toevallig – de afgelopen tijd al bij Pasen bepaald, door iets wat ik las over Paulus. Het ging over hoe hij had besloten om ‘niets anders te weten dan Christus en die gekruisigd’. Dat fascineerde mij. Want heel lang heb ik dat nooit helemaal begrepen. Ik dacht dat hij bedoelde, dat het voor hem een rode draad was bij alles.

Inmiddels zie ik, dat het veel méér is dan een rode draad. Het is inderdaad niets anders dan dat. Christus en die gekruisigd, dát is de kern en dat is het Evangelie. Want alleen dáárdoor is er redding voor deze wereld.

Wie wil dat nou niet?

En wie wil dat nou niet, redding voor deze wereld? Daarvoor wordt om ons heen geld en goed gegeven. De kennis en kunde van veel intelligente en goedwillende mensen wordt ertoe aangewend. En de leuzen over hoe de wereld dan precies gered moet worden zijn niet van de lucht: door de gaskraan dicht te draaien, door duurzamer te leven, door alleen maar elektrische auto's te produceren, door de boeren en de vissers weg te saneren, door de wolf de ruimte te geven.... We kunnen het zo gek niet bedenken of het komt voorbij. Eenieder bedenkt wat goed is in zijn of haar ogen.

Maar dat is nou juist het probleem, volgens Paulus. Want mensen zijn over het algemeen wel van goede wil, maar ze kunnen niet zien waar het werkelijk om gaat. En dat komt doordat hun verstand is verduisterd. Het is zelfs ‘van nature’ verduisterd - en dat is gekomen door een radicale verandering na de zondeval. De Bijbel laat daar geen twijfel over bestaan. Maar dat betekent niet, dat iedereen - zelfs niet alle christenen - dat ook zo ziet. Men is het zelfs niet eens over het probleem, laat staan over de oplossing.

Paulus heeft er echter wel een duidelijke visie over. Hij ervaart die als aangegeven door de Heilige Geest. Ze komt in grote lijnen hier op neer:

God schiep de aarde en gaf de heerschappij aan de eerste mensen. In het paradijs gaf Hij hen de keuze om dit samen met Hem te doen óf buiten Hem om. En de mens koos ervoor om het níét met God te doen. Men luisterde naar de duivel. En zo kwam de heerschappij van de aarde in de macht van de duivel.

God liet gelijk weten, dat Hij de aarde en de mensen niet aan hun lot zou overlaten. Er zou een Verlosser komen, uit het zaad van de vrouw, die ‘de kop van het kwaad zou vermorzelen’. Maar het zou een lange weg worden. En zo gebeurde het. En in heel het Oude Tes-

tament kunnen we lezen wat God allemaal aan de mensen leerde over de schepping, over Zichzelf en over het kwaad.

God illustreerde Zijn bedoelingen met Abraham en diens nageslacht en zo werd een geschiedenis geschreven van vallen en opstaan, maar ook van inzicht en groei. God gaf profeten om wegen te wijzen en vergezichten te tonen in dit hele proces.

En uiteindelijk kwam God zelf in Jezus Christus naar de aarde om als de beloofde Verlosser de kop van het kwaad te vermorzelen.

Feest van bevrijding

De geboorte van deze Verlosser mochten we de afgelopen tijd dus vieren. En nu kijken we uit naar Pasen. In het Oude Testament was dit het gedenken van de uittocht uit de slavernij. En natuurlijk werd het, niet toevallig, in het Nieuwe Testament eveneens een feest van bevrijding. Want in het Nieuwe Testament gaat het om de bevrijding van de macht van de duivel, die mogelijk werd, doordat Jezus voor ons met Zijn bloed heeft betaald. Hij was ‘het lam Gods’, zag Johannes de Doper al, dat geslacht zou worden voor de zonden van de wereld.’

Dat Jezus inderdaad de Verlosser was, kon Gods volk niet beamen. Aanvankelijk ging Paulus hier in mee, tot God hem de ogen opende. En toen wist hij ook van geen wijken meer. ‘Jezus en die gekruisigd’, dát was waar het hem om ging. En dat moest ook het voornaamste zijn in de evangelieprediking die hij als zijn levensopdracht herkende.

Het leidde tot de vorming van heel veel christelijke gemeenten en daaruit ontstond op enig moment dus de kerk. Dat werd uiteindelijk een instituut met heel veel verschillende visies op het christendom. In de meeste van die visies werd de rol van de duivel steeds meer weggepoetst, want die paste er eigenlijk niet zo goed in. De mens is zo zelfstandig, slim en intelligent, dat die zich echt niet door de duivel voor de gek laat houden, was steeds meer de gedachte. En zo bleef er steeds minder over van Paulus’ kern.

Maar ik werd er de afgelopen tijd weer opnieuw door gegrepen. ‘Jezus Christus en die gekruisigd.’ Ik voel steeds meer mee met Paulus, dat het dáár toch voornamelijk om gaat. En niet alleen tussen Kerst en Pasen, maar met een uitwerking door heel het liturgische jaar.

Nelleke Berntsen uit Leeuwarden
is redactielid van *Geandewei*

Byldspraak - Willem Wilstra Stipe

Dizze foto is makke by De Leijen. Ik hie him ferstjoerd as tank foar in protte lokwinsken: in bûging út de natoer. Dêr kaam wer in reaksje op: 'It is suver Bibelsk'. Ik tocht earst oan de hiel âlde spreuk: 'Wy Friezen knibbelje allinne foar God.' Mar dat is net in Bibeltekst. It antwurd stiet yn it boek Daniël, yn it ferhaal oer de Wet fan Meden en Perzen. Want Daniël knibbele trije kear deis om syn gebed te dwaan en syn lof te úterjen foar syn God. Nuveraardich hoe't guon minsken in foto ynterpretearje.

Diversen

Inspiratiemiddag KMVH: de kracht van laagdrempeligheid

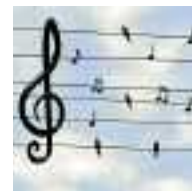
De werkgroep KMVH-Friesland (Kerken en Mensen met een Verstandelijke Handicap) houdt op zaterdag 11 februari een inspiratiemiddag voor vrijwilligers die de kerken en de mensen met een verstandelijke beperking dichter bij elkaar weten te brengen. Denk aan mensen die catechese- of gespreksgroepen leiden, 'en zo zijn er nog veel meer manieren om het contact met deze bijzondere mensen handen en voeten te geven', aldus KMVH. De middag met als thema 'De kracht van laagdrempeligheid' is in de Kurioskerk, Julianalaan 38 in Leeuwarden, van 13.30 tot ongeveer 16.30. Naast een spreekbeurt van ds. Jaap Overeem zijn er onder meer workshops om uit te kiezen. De middag eindigt met een muzikale verrassing. Meer informatie staat op kmvhfriesland.nl

Groot Mannenkoor Noord-Nederland naar Bolsward

Het Groot Mannenkoor Noord-Nederland geeft op zaterdag 18 februari om 15.00 uur een concert in de Martinikerk aan Groot Kerkhof 26 in Bolsward. Het koor brengt een aantal Friese liederen ten gehore waaronder het Friese volkslied. Het projectkoor bestaat uit negentig zangers - van wie een groot aantal uit Fryslân - en zingt onder leiding van Martin Mans. Aan het orgel en de piano zit Hugo van der Meij. Hij en Mans spelen bovendien een vierhandig vleugelwerk. Een toegangskaart kost 12,50 bij reservering via martinmans.nl/toegangskaarten en 15 euro aan de kerk. Kinderen tot en met elf jaar mogen gratis naar binnen. Mans laat alvast weten dat voor najaar en winter van 2023-2024 alweer een nieuw koorproject wordt gepland.

Zangevenement in De Schakel op zondagmiddag 5 februari

Henney Venema, professioneel zangeres en dirigent van de cantorij gaat op zondagmiddag 5 februari in De Schakel, Havingastate 7 in Leeuwarden aan de slag met iedereen die van zingen houdt. Deelnemers studeren een aantal nieuwe liederen in en laten zich daarbij verrassen door mooie melodieën en teksten die raken. De liedkeuze is zo gemaakt dat ze in korte tijd tot een goed resultaat kunnen komen. De cantorij ondersteunt. Er zijn ook bekende liederen in het programma opgenomen en misschien is er zelfs ruimte voor eenvoudige meerstemmigheid of een canon. Er wordt gezongen uit de bundels: *Zangen van zoeken en zien*, *Psalmen anders* en het *Liedboek*. Inloop vanaf 15.00 uur, aanvang 15.30 uur. De toegang is gratis, een vrijwillige bijdrage wordt op prijs gesteld.

Kleurrijk geloven Lichtgaven

De woonkamer van de pandita (hindoestaanse priesteres) wordt ook als tempel gebruikt, omdat er in Fryslân geen hindoestaanse tempel is. Boven haar kamerdeur hangt het swastiksymbool: 卐, dat staat voor voorspoed en geluk. Het symbool trekt de aandacht van binnen naar buiten: een 卐 heeft te maken met zijn spiegelbeeld 卐, zoals blijkt uit een versiering die je in veel Hindoestaanse tempels ziet: 卐卐卐卐卐. Ook staan in haar kamer overal dia's, kleine aarden schaaltes, gevuld met roomboter waarin een lontje brandt. *door Corry Nicolay*

Zo aanbidt de pandita en bezingt ze de betekenis van Laksmi, van het Licht als teken voor het Absolute, het Goddelijke. De uitbeelding van Laksmi is de vrouw, want de vrouw staat symbool voor schoonheid en reinheid. De lichtjes symboliseren een brede kring van verbondenheid tussen vrouwen en daarna ook met mannen. En het licht is een deel van elke vrouw.

De betekenis van het Licht viert ze vanuit haar viervoudige betekenis:

1. Het licht betekent zuiverheid, warmte, het verdrijven van duisternis. Echt licht is 'licht wensen voor de hele wereld'. Daarom heeft het beeld Laksmi lichten in haar vele handen, voor alle mensen, planten, dieren. Het gaat om het besef van menselijk leven: om vrede in de wereld. Dat is een taak voor ieder mens. Vrede geven aan iedereen, aan heel de schepping.

2. Ieder mens heeft daarvoor lichtgaven. Het gaat erom dat de mensen de lichtkwaliteiten in hun leven proberen waar te maken.

3. Laksmi geeft licht en warmte zonder onderscheid des persoon en zonder er iets voor terug te vragen: ze geeft belangeloos. Mensen die haar licht uitstralen, geven dus ook belangeloos warmte aan iedereen, zonder te letten op religie, uiterlijkheden, sociale klasse of status.

4. Deze warmte wordt door iedereen als weldadig ervaren. Het licht geeft levensrijkdom.

Vanuit deze viervoudige betekenis bidt de pandita dagelijks ieder mens dit licht en deze warmte toe in haar en zijn leven.

Ze vindt het vreselijk dat het hindoestaanse swastikasymbool door de wrede dictator Hitler iets is gewijzigd en vervolgens is misbruikt tegen het Joodse volk, tegen mensen met een beperking, zigeuners en homo's. Hij wist mensen zo ver op te hitsen dat ze bereid werden hun medemensen systematisch in kampen te mishandelen en te vernietigen. Hij bracht duisternis in de wereld. Bovendien misbruikte bij het Schild van Licht - de Davidsster - door er een Jodenster van te maken, een herkenningsteken waardoor mensen gemakkelijker konden worden opgepakt en afgevoerd.

De pandita vindt het belangrijk de ware betekenis van het hindoestaanse swastikateken en van het Joodse Schild van Licht uit te leggen in haar gebeden en daden. Ze doet dit vanuit haar lichtgaven: licht voor iedereen.

Juist deze tijd van oorlog en mensonterend geweld roept op tot verdeeldheid: tegen- en voorstanders. En daar vaart de dictator wel bij. Gelukkig mogen we geloven we dat licht, Gods licht, altijd sterker is dan elke vorm van duisternis. Dat zien we bijvoorbeeld bij de vele mensen die gevluchte mensen een thuis geven. God zij dank.

*Corry Nicolay uit Heerenveen
is predikant Kleurrijke communicatie
www.kleurrijkgeloven.nl*

Een dia

Geloofsgetuige Lesslie Newbigin

'Wat de Heer naliët was geen boek, geloofsbelijdenis, gedachtesysteem of leefregel, maar een levende gemeenschap'

* 8 december 1908, Newcastle upon Tyne (GB) † 30 januari 1998, Londen

Stel je voor: een bisschop die in de kerk op zijn hoofd gaat staan. Lesslie Newbigin deed het nog kort voor zijn dood. Hij wilde kinderen duidelijk maken wat het betekent om de wereld 'omgekeerd' te zien.

Newbigin was gewijd als predikant van de Church of Scotland en liet zich uitzenden naar India. In 1947 werd hij daar bisschop van de Church of South India. Hij had die kerk zelf tot stand gebracht door samenvoeging van verschillende protestantse kerken. Van 1959 tot 1965 werkte hij bij de Wereldraad van Kerken. Daarna keerde hij terug naar India. Tot 1974 was hij bisschop van Madras.

Zijn vrouw en hij trokken daarna met twee koffers en een rugzak over land terug naar Engeland. Hij werd er docent in Birmingham en pastor van een kleine kerk tegenover een gevangenis, die bezoekers van gevangenen ondersteunde. Als hij de buurt introk deed hij dat met priesterboord om, om herkenbaar te zijn voor de hindoes, sikhs of moslims die hij ontmoette.

Voor al door dit laatste kwart van zijn leven is hij bekend geworden. In boeken en lezingen bepleitte hij evangelisatie. Europa was post-christelijk en dus weer zendingsterrein! Tot over zijn landsgrenzen heen kreeg hij de status van kerkvader. In Nederland werd in 1978 het oecumenische project 'Zending in Nederland' uitgevoerd. Christenen van elders in de wereld werden uitgenodigd voor een visitatie. Newbigin hielp de kloof tussen 'oecumenischen' en 'evangelischen' te overbruggen. Hij hield een slottoespraak in de combisynode van de Samen-op-Weg-kerken waarin hij opriep om vooral de verbinding van de ranken met de Wijnstok intact te laten.

Newbigin zag de moderne samenleving gebouwd op zekerheden die wel eens valse goden konden zijn. Hij bedoelde met evangelisatie iets anders dan terugkeer naar fundamentalistisch christendom. Hij geloofde ook niet in agressieve propaganda. Wel in de kracht van de plaatselijke gemeente, als die dan maar niet naar binnen gekeerd bleef. Christenen moesten alle sectoren van de samenleving intrekken om die aan het licht van het evangelie bloot te stellen. De kerk bestaat voor hen die geen lid zijn, 'als teken, instrument en voorsmaak van Gods verlossende genade voor de gehele samenleving'.

Bij dat kunstje in de kerk viel er overigens geen diploma of onderscheiding uit zijn zakken. En zijn bisschoppelijke waardigheid bleef intact.

Harmen Jansen

Column Jannie Shacholi

Anders leven

'Ik zeg dit niet omdat ik gebrek lijd; Ik heb geleerd onder alle omstandigheden voor mezelf te zorgen.' Filippienzen 4:11

Hoe anders is het leven hier in Zambia dan in Nederland. Hier moest ik (opnieuw) aan denken toen ik gisteren de schriften van onze jongste van zes jaar voorzag van een mooi bruin kaftpapier. Vandaag, ik schrijf dit op 9 januari 2023, voor het eerst weer naar school na onze 'zomervakantie'. Keurig in uniform met veertien gekafte schriften, tien potloden, vijf gummen, en twee puntenslijpers. Oh ja, niet te vergeten: met de flacon handwas, vloerwas, het pakket met vijf-honderd vel wit papier en de tuinhark die aan het begin van het seizoen moeten worden afgegeven. Maakt u dat mee in Nederland? Het voelt een beetje als teruggaan in de tijd, of niet? Geen digibord, geen computers en geen tablets.

En dan het regenseizoen dat een maand geleden is begonnen. Jaarlijks valt er meestal niet genoeg regen en dat terwijl de elektriciteitscentrales draaien op waterkracht. Ze zijn sterk verouderd en vergen veel onderhoud. Voelt u hem al aankomen? Juist: geregleerde stroomuitval is aan de orde van de dag. De eerste week van het nieuwe jaar begonnen ze met twaalf achtereenvolgende uren stroomuitval. Ze kwamen erachter dat dat toch wel een beetje veel is voor de inwoners, dus nu zijn we terug naar zes uren achtereen. Van 5:00 tot 11:00 uur is de stroom eraf en dan lekker weer van 17:00 tot 23:00. Ik schrijf dit in het donker, met een zaklamp achter de laptop. Nee, helaas krijgen we geen compensatie voor deze uren, het hoort bij het leven hier in Zambia. Gelukkig was ik al een fan van koken op gas, dus in huize Shacholi wordt er nog lekker gekookt. En de fluitketel uit Nederland fluit er hier ook lekker op los!

Een ander nadeel van de regens is dat de was bijna niet droog te krijgen is. Nee, hier geen wasmachine, geen centrifuge en geen droger. Gewoon wringen met de hand en druipdroog op het rek in huis. Geef mij maar de zonnige dagen waarop de was lekker snel droogt! Maar toch klaag ik niet, het heeft zijn charme en ik lijd geen gebrek. Het heeft een zekere mate van eenvoud, vergt creativiteit én flexibiliteit. Ingrediënten die het dagelijkse leven puur en onvoorspelbaar maken! Hoe zit dat bij u?

Jannie Shacholi -Dijkstra werkt namens Operatie Mobilisatie in Zambia
www.jannieinmission.com

Boekbespreking Pandemieën en protestanten

De Covid-19-pandemie van de afgelopen jaren heeft laten zien dat volksgezondheid voor gelovigen niet altijd heilig is. Er bestaat bij veel van hen een zekere spanning tussen de religieuze loyaliteit en de verantwoordelijkheid voor de volksgezondheid. Het dertigste 'Jaarboek voor de geschiedenis van het Nederlands protestantisme na 1800', *Pandemieën en protestanten*, laat vanuit historisch perspectief zien wat de epi- en pandemieën van de afgelopen tweehonderd jaar ons vertellen over de plaats van religie in de samenleving.

door dr. Jan Dirk Wassenaar

Op de historiografische inleiding van de redacteurs Tom-Eric Krijger en Paul van Trigt volgen negen interessante artikelen. Krijger zelf schrijft over discussies over biddagen en kerkgang ten tijde van epi- en pandemieën van 1795 tot 2022.

Fred van Lieburg neemt het beleid van de overheid inzake vaccinatie van 1798 tot 2022 onder de loep.

Charlotte Dommerholt stelt de plaats van angst en de rol van religie in dagboeken van de Nederlandse burgerij tijdens de cholera-epidemieën van 1832, 1848 en 1866 aan de orde.

Evelien Walhout en Frans van Poppel vestigen de aandacht op de samenhang tussen godsdienst en mortaliteit in Nederland van 1775 tot 1940. Thijs Scherjon richt de blik op reacties van protestantse gemeenschappen in Leiden op de Spaanse griep van 1918 tot 1920.

Christoph van den Belt gaat onder het motto 'Polio in de pers' in op de wijze waarop het *Reformatorisch Dagblad* met de kwestie van vaccinaties is omgegaan.

Van Trigt bespreekt de viering van het avondmaal tijdens de Covid-19-pandemie, 'als venster op de verhouding tussen publieke gezondheid en protestantse religie'.

Veerle Dijkstra laat zien hoe Utrechtse kerken zich in 2020 ten opzichte van corona gepositioneerd hebben. En Birgit Meyer presenteert een slotbeschouwing.

Drinken uit één beker

Pandemieën en protestanten roept veel herkenning op. Tal van kwesties die de afgelopen jaren hebben gespeeld, deden dat ook vroeger al. Ik noem een voorbeeld: de kwestie van het drinken uit één beker bij de viering van het Heilig Avondmaal. Scherjon doet de discussie daarover in de Hervormde Gemeente te Leiden ten tijde van de Spaanse griep uitvoerig uit de doeken. Naar mijn indruk is die daar toentertijd heel wat principiële gevoerd dan de afgelopen jaren in veel gemeenten het geval is geweest.

Bij de presentatie van *Pandemieën en protestanten* op 16 december, die ik bijwoonde, reageerden historicus prof.dr. James Kennedy en ds. Rosaliene Israël, scriba van de Protestantse Gemeente te Amsterdam, op de uitgave. Kennedy stond in zijn reflectie stil bij de kwestie van de godsdienstvrijheid. Daarvan is in ons land sprake nog steeds sprake, met dank

aan Thorbecke. Maar hoe lang nog? De spreker ontwaarde de afgelopen tijd afname van zelfvertrouwen van de kerken, om niet te spreken van 'zelfcensuur'. 'Wie zijn wij nog?', 'Wat mogen we nog?', 'We willen niet tarten.' Kennedy zag een aardige, zoekende kerk. In dit verband: hij vindt dat de kerken wel erg snel tot het houden van online-diensten overgingen.

Profetische rol

Kennedy vroeg ook aandacht voor de rol van de kerk in de samenleving. Hij stelde vast dat de profetische rol ('straf', 'boete') in de loop van twee eeuwen sterk verminderd is. Israël sloot daar bij aan: de gedachte om vanwege de pandemie een bidstond te organiseren was in haar noch in de Protestantse Gemeente te Amsterdam opgekomen. De priesterlijke rol ('troost') was er nog

wel. En de diaconale.

Kennedy constateerde ten slotte dat het geloof in Gods voorzienigheid is ingewisseld voor de gedachte dat de natuur zich autonoom ontwikkelt. Inmiddels is er zelfs sprake van allerlei complottheorieën, stelde hij vast.

Pandemieën en protestanten laat vanuit verschillende invalshoeken zien hoe protestanten in meer dan twee eeuwen geworsteld hebben met de relatie tussen hun geloof en hun burgerlijke verantwoordelijkheden ten aanzien van de volksgezondheid. Met het boek is nog niet alles gezegd. Het historische perspectief domineert daarin, wat voor een geschiedenisjaarboek natuurlijk niet vreemd is. Men zou de thematiek bijvoorbeeld ook (meer) vanuit theologisch of juridisch oogpunt kunnen bekijken. Ik wijs in dit verband op het artikel 'Godsdienstvrijheid in lockdown?' van dr.mr. Klaas-Willem de Jong in *Kerk en Theologie* 72 (2021), p. 43-55.

Bij de presentatie van het boek werd voor vergelijkend onderzoek gepleit: wat is er te zeggen over pandemieën en rooms-katholieken en hoe zijn de ontwikkelingen in andere landen geweest? Maar dat alles viel uiteraard buiten het kader van een jaarboek voor de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme.

Tom-Eric Krijger en Paul van Trigt (red.)
Pandemieën en protestanten. De omgang met infectieziekten in protestants Nederland sinds 1800; KokBoekencentrum, 17,99 euro

Ulrich Zwingli

Oervader van het gereformeerd protestantisme

In sommige kerken klinkt de roep om terug te keren naar datgene wat de grote Reformatoren in de zestiende eeuw aan ons hebben nagelaten. Een van die pleitbezorgers is ds. David Campbell van de Free Presbyterian Church in Edinburgh. Deze predikant is van mening dat er fundamenteel een wissel is omgegaan.

door Maurice C.J. Wielenga

Hij neemt geen blad voor de mond als hij stelt 'dat de kerk de kern van het christelijk geloof heeft losgelaten' en dat de Schotse kerk die hij vertegenwoordigt, meer een sociale organisatie is geworden dan een kerkelijke gemeenschap. Volgens hem wordt in de Schotse kerk en daarbuiten het heilig Evangelie niet meer verkondigd. Men vindt het werk van de Heilige Geest niet meer zo nodig. Als dat werkelijkheid wordt heb je te maken met een boot op zee zonder navigatie aan boord, aldus ds. Campbell. Dan krijg je een kerk zonder Bijbelse visie, zonder visie op de menselijke samenleving als geheel.

We gaan eens bezien of het inderdaad zo slecht gesteld is met de kerken in Europa en vinden dan in de persoon van Ulrich Zwingli, de Zwitserse Calvin, een goede gids.

Pionier van het protestantisme

In de Duitse stad Wittenberg staan op het centrale marktplein twee grote standbeelden van de hervormers Luther en Melanchton. Eigenlijk had daar nog een beeld van Zwingli bij moeten staan. Maar die zou, bescheiden als hij was, vast hevig geprotesteerd hebben. "Een standbeeld voor mij? Dat nooit en te nimmer!"

Zwingli werd op 1 januari 1484 geboren in het Zwitserse Wildhaus en was, net als Erasmus, aanhanger van het humanisme. Hij zag zichzelf het liefst als gereedschap van God, een profetisch getuige van het oude, steeds krachtiger en heilvolle Evangelie, om dat bij de mensen te brengen. Toch hebben tijdgenoten hem bestempeld als theologisch vader en leraar. Dat waren onder anderen de Bazeler reformator Johannes Oekolampad, de Straatsburger reformatoren Wolfgang Capito en Marin Bucer en de Geneefse reformator Wilhelm Farel.

De voornaamste navolger van Zwingli was echter Heinrich Bullinger (1504-1575). Hij was van mening dat Zwingli decennialang een stempel heeft gedrukt op het Europese protestantisme en het door zijn talrijke geschriften en publicaties een onuitwisbaar gezicht heeft gegeven. Johannes Calvin, die in het Protestantisme duidelijk een grotere naam heeft gevestigd, gaf te kennen dat hij tijdens zijn opleiding veel van Zwingli had geleerd en hem duidelijk als wegbereider zag. Er is bij Calvin geen theologische gedachtegang, die niet al door Zwingli's Reformatie doordacht was. Zowel historisch als theologisch is Zwingli, en niet Calvin, de oervader van het gereformeerde protestantisme.

Zwingli's invloed is ook herkenbaar in de belijdenisgeschriften van Bullinger: *Zweites Hel-*

Graffiti met Zwingli en Luther op een elektriciteitskastje in de Duitse stad Marburg

vetisches Bekenntnis, en de inhoud van de *Heidelberger Catechismus*. Ook de theologie van Karl Barth is sterk bepaald door de visie van Zwingli. De *Barmer Thesen*, die door de Bekenkende Kirche in 1934 werd gepubliceerd, is in wezen een geactualiseerde uiting van de grondprincipes van Zwingli. Zwingli's denktant is niet alleen herkenbaar in het presbyterianisme en de mennonitische theologie, maar ook in het Anglicisme en de theologie van de Methodisten.

In Zwingli's tijd had de Rooms-Katholieke kerk te maken met aflaatpraktijken en allerlei vormen van bijgeloof. Zwingli zei daarvan: „Het christelijk geloof bestaat uit het onvoorwaardelijke en exclusieve vertrouwen in Christus, de mens geworden Zoon van God.” Daarom kunnen godsdienst en bijgeloof niet vredig op één kussen slapen. De kerk heeft de roeping om de ware en valse religie duidelijk van elkaar te onderscheiden. Zonder conflicten kan het evangelie volgens Zwingli moeilijk verkondigd worden. Wij moeten een christelijk leven nastreven en de moed opbrengen Christus te belijden en Hem als Leidsman voor ons leven te zien. De consequenties die ons kunnen treffen, mogen we aan God overlaten.

Piëtisme

Na de periode van Luther en Calvin ontstond volgens Duitse historici een Tweede Reformatie. Theologisch gezien beroept de Tweede Reformatie zich niet zozeer op Calvin. Als een heldere fontein ontstond bij de beweging van het piëtisme een heropleving van vroom christendom. In Duitsland wordt de bekende auteur, predikant en dichter Paul Gerhardt (1607-1676) gezien als leidend figuur van dit

piëtisme. Het kreeg nog sterker gestalte in de Engelsman John Wesley (1703-1791), die zichzelf Duits aanleerde om de liederen van Paul Gerhardt in het Engels te kunnen vertalen.

Wesley vertrok later naar de Verenigde Staten, waar het piëtisme een grote evangelische opwekking veroorzaakte, met name in de achttiende eeuw. Het methodisme groeide hierdoor tot een grote, ware oecumenische beweging. Het was deze kerkelijke stroming die afschaffing van de slavernij bepleitte en missionarissen naar Afrika uitzond. Een van de leidende figuren hierin was William Wilberforce (1759-1833).

Maar dan nu de vraag: zijn de huidige kerken in Europa toe aan hervorming? Volgens ds. Campbell is dit inderdaad het geval. Hij heeft bij voorbeeld grote moeite met de verklaring van de Church of Scotland om vriendschappelijke banden aan te gaan met de Rooms-Katholieke kerk in Schotland. Die ontwikkeling is nu al tientallen jaren gaande, „maar hoe kan de kerk die altijd heeft beleden dat de paus de antichrist is, dit doen?” Dat komt er nu van als de kerk geen heldere kijk meer heeft op de inhoud van het eigen protestantisme en geen visie op de rechtvaardiging. Ds. Campbell is van mening dat er alleen een Nieuwe Reformatie kan komen als de erediensten weer inhoud krijgen en ontdaan worden van allerlei menselijke toevoegingen. De prediking moet (weer) centraal staan. En Gods Dag, de zondag, moet weer geheiligd worden. Daar wees vijf eeuwen geleden de Schotse reformator John Knox al op. Verder stelt ds. Campbell dat er in de toekomst maar één kerk moet zijn, die niet aan een denominatie is verbonden.

Maurice C.J. Wielenga uit Joure is publicist en een vaste medewerker van Geandewei

VOLGENDE KEER in Geraardewei

Kat yn 'e gerdinen

Pilgrim Fathers

*Pak de cathechismus
er maar weer eens bij*

